

ה'תש"ו י"ב

ה'תש"ו י"ב (אוליגוסטוס) ז'א

אבות, תורה מ"ו

והשק המדמה - הוא הפח, אשר יזכר רשמי המוחשים; אחר השקם - מקרבת החושים אשר השיגום, ונרביב "קצתם" אף קצתם, ונפרידי קצתם מקצתם; ונזה"ו נרביב זה הפח מן-ענינים אשר השיגום, ענינים אשר לא השיגום קצת ואי אפשר להשיגם - כמו שדקה האדם: ספינת פרץ נצה כאויר, ואדם שראשו בשמים ורגליו בארץ; ובהמה בארץ עינים, על-דרך משל, ונרבה מאדו הנמנעות" נרביבם הפח המדמה ונמצאם הדמיון.

כח המדמה

נז

בעלי ההשגה הגדולים, כח המדמה שלהם הוא גדול ונשגב מאד, והוא מקושר עם החזיונות היותר כלליים שבמציאות. ולפי גודל הגבורה הרוחנית והטהרה הנפשית שלהם, פועל בהם כח המדמה את פעולתו לצייר ציורים עליונים ונשגבים, שאור האמת העליונה מתגלה על ידם, בגילויים כאלה, שאין שום שכל הגיוני יכול להגיע אליהם.

אל תהיה קלה בעיניך התפתחותו של כח המדמה, גבורתו וצנצנותו, שהוא מקושר בקדושתו וטהרתו, כי הוא הכסא שאור החכמה והחיים העליונים שורים עליו.

הדמיון והאמת

סג

לוב בני אדם חיים הם חיים של דמיון, ואין בכחם כלל לחיות חיים של שכל, ובאשר צריכים כל חלקי החיים להיות מתאימים זה לזה, הידיעות של האמונה שלהם הן גם כן ידיעות דמיוניות, לפי אותו הערך של כל ענין החיים שלהם. אבל אין הדמיון והשכל מחולקים זה מזה חילוק חטיבי, כי אם חילוק דרגאי.

ישנן מדרגות שהדמיון הולך ומתברר, ובא בחלקו לידי זיכור, עד שהוא נכנס לגבול השכל, והשכל לפעמים יורד הוא בחלקו ומתכנס לגבול הדמיון, ובכלל, ההבדל הוא בעיקרו בין ריחוק וקירוב של ההכרה הברורה, ולא הבדל עצמי, כי סוף כל סוף אין לאדם כי אם ידיעה צללית מכל דבר, הדברים שהם יותר גדולים בערכם, הנוגעים הרבה למהות הרוחנית העצמית של האדם בכללו ובפרטיו, הם יותר מתלבשים בכל הלבושים, בין בלבושי השכל לפי מדרגותיו, בין בלבושי הדמיון לפי חילוקי הדרגות שלו.

שמירה גדולה צריך האדם שלא יחרב דמיונו, שלא יזוחו הדברים היסודיים הטובים מלעשות את התפשטות ענפיהם גם על הדמיון, כמו שהם מושרשים בשרשיהם בעומק השכל, כרותה היא הנפש, שגרמה להחריב את פעולת הדמיון, מהדברים היסודיים, והאומה בכללה אם היא באה למצב כזה הרי היא מדולדלת.

כנסת ישראל היא מעוטרת באמונה האמתית שלה, שיוכל הדמיון להיות מחובר בקשר יפה עם כל האמת, והדמיון שלה הוא לבוש מקשט את תוכן השכל והאמת, ומגדיל הוא בזה את הדר החיים ועצמותם בקרבה, כל שקלטתו מחיצת היהדות פנימה יפה מרגיש הוא בכל פגימה דקה מפגימתו של הדמיון, והוא משתמר ממנה מאד.

וכשהדמיון הוא שלם, בלתי הרוס מכחם של עוותי רגשות וקלקולי חיים מעשיים, הולך הוא השטף השכלי, הרוחני והמעשי, ושוטף בכל חדרי החיים, של היחיד והצבור.

וכשקלי דעת באים ומזוללים בהדמיון של האומה, גורמים הם לכינוס של כחות הרס בגופו של הדמיון, ונסיגה לאתור גדולה הוה במצב הרוח, עד אשר ירפאו התחלואים, וישוב השכל והדמיון לעבוד בכח שקול בערך.

ואמר ר' אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה, ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו (שם). עם שלמותו השכלית של האדם לא יהי שלם אם לא תלוה לה שלמות כחו המדמה, שיהיו ציוריו וכחותיו הדמיוניים מיוסדים על עומק היושר, הבא משורת השכל והחכמה. בית המקדש נקרא ניו של עולם ובית תפלה לכל העמים. הנוי האמתי הוא השלמת ציור המדמה כפי השורה השכלית, שמוה תמשך הדרכה מוסרית נעלה בעולם, ועיקר התפלה בנוי על זה. אמנם כל זמן שמכון המרכז הכללי, של השיווי הכולל-לכל-האדם של השכל עם ציור-המדמה, הי קים בעולם, הי קל גם לכל יחיד לכוון את דרכי ציוריו ע"פ יסודות השכל, ובהתרומם עפ"ז כח המדמה הי נכון להשפיע גדולות וטובות בחיי המעשה. אבל מיום שחרב בית המקדש, ובטל המרכז הכללי של קישור חקי הנפש האנושית שבכחו המדמה אל אור השכל, ננעלו שערי תפלה, כי כל יחיד ודאי יקשה לו מאד לרומם לבדו את כחו-המדמה אל מרומי השכל, ולפעמים בהתגברות המדמה יטעה מדרך השכל, וע"י התרגשות יצא משורת היושר. אמנם כל זה הוא רק כשהאדם בא לצייר ציורי הטוב בכחו המדמה במדת בחירתו, שצריך לזה כח מנהל כללי, שחסר לנו בעונינו מיום שנוטל כבוד מבית חיינו, בית החיים הוא מצד הכח המדמה, שהוא הציר שעליו יסובו חיי האדם בתשוקותיהם ונטיותיהם, והכבוד האמתי הוא גילוי השכל האלהי

ה'תש"ו י"ב

מקור הדמיון והשכל

ה'תש"ו י"ב

טז

הדמיון הוא הצל של השכל, ולפעמים הוא למעלה מהשכל, לא מצד עצמו, כי אם מפני שהוא כעין חומר מקבל הארה מאור עליון, ויש לפי זה שתי סגולות מיוחדות בדמיון, שדינם חלוק, סגולת צל השכל שבו, וסגולת קבלת הארה שבו. מצד צל השכל הוא מקורי, שיש בעצמותו כח זה, אבל הוא מועט באיכותו, שסוף כל סוף איננו כי אם בבואה של השכל, ויש בו כל החולשות של השכל בודאי, ועוד נוספו לו חולשות חדשות כפי התמעטות המציאות שיש בין ענין עצמאות השכל למה שהוא צלו, אבל כח הקבלה שלו הוא ראוי לקבל הופעות נעלות מאד, ויש בו חסרון מה שאינו מקורי בו, כי אם כעין כלי לקבל מה שנותנים בתוכו, אבל לעומת זה, מה שהוא מקבל הוא מקבל ממקור כל כך עליון ונשגב, עד שאינו צריך כלל להתחשב עם החולשות של השכל.

ההתעלות של הדמיון באה כל זמן שהוא דבוק בקדושה, אבל הדמיון של חול אין לו כי אם כח הצל שבו לבד, והוא מקור הלבנות, לפי אותו הערך שהוא מתרחק ממקוריות השכל, וכפי מה שהוא מתגבר, כך המציאות מתחלשת אצלו, והנפש השקועה בו באה לידי יסורין בתחלתה ולידי כליה בסופה.

והרפואה לעולם, שנשתקע הרבה בדמיון מצד הצללי שלו, היא לא התחלשות הדמיון, וגם לא הגברת השכל לבדו, שסוף סוף גם הוא מצומצם הוא, אלא התשובה אל המקור העליון, שהדמיון מוכשר לקבל ממנו את עץ החיים השלמים שלו, ועם זה יעזר גם כן השכל בסגולת צלו, החרות במעמקי הדמיון, עזר שמושי.

ה'תש"ו י"ב

מקור הדמיון והשכל

טז

לפעמים בא הדמיון בתחלה לצייר את ציוריו, בכל תכנית הבנין האצילי ברב הדר, והשכל בא אחר כך ומראה את האמת הגדולה אשר בדמיון, המתאר את גזכיו, ולפעמים המהלך להפך, השכל בא חוקר ודורש ומעמיד משפטים, הליכות, מסקנות מעשיות ולמודיות, ארחות חיים ודרכי יושר, ובא הדמיון אחר כך להלביש כל האמת ופרטיה הרבים בלבוש נאה, משובץ כל יופי וחן, והוא מכיין אל האמת, כל זמן שתכונתו של הדמיון מתעלה בשאיפתה להתאחד עם המושג השכלי, בלא שום חציצה מפסקת.

כפי הטהרה הגופנית, במגז ומדות, שקיטת התאוה, וזיכור החומר, ולפי האורה השכלית, הבאה מרוב תורה ודעת, מהרבה שימוש של חכמים, ומהרבה דעת העולם והחיים, כן יגדל כח הציור והדמיון בפעולתו, וכן תהיינה פעולותיו רצויות, שקולות וקרובות לערכים מתאימים, עד שיהיה קרוב אל השכל בבהירותו, ויהיה עולה עליו בעומק ההרגשה, ובחידור החיים שלו.

ה'תש"ו י"ב